

Ανθρώπινος εγκέφαλος ή ηλεκτρονικός εγκέφαλος;

Σαράντος Καργάκος

Γράφει ο **Σαράντος Καργάκος** (Ιστορικός - Συγγραφέας)

Ημερομηνία: 01/10/1995

Στον πλατωνικό διάλογο "Φαίδρος" διαβάζουμε ότι παρουσιάστηκε κάποτε στον περίφημο φαραώ Θαμού ο θεός Θευθ, ο ευρετής των γραμμάτων, και συνέστησε στο φαραώ να επιβάλει τη διάδοση και εκμάθησή τους, για να γίνουν οι Αιγύπτιοι πιο σοφοί και με περισσότερη μνήμη. Ο Θαμού απέρριψε την ιδέα αυτή με το ακόλουθο επιχείρημα:

"Αυτά τα γράμματα θα προκαλέσουν λησμονιά στην ψυχή αυτών που θα τα μάθουν, από έλλειψη άσκησης της μνήμης, επειδή πράγματι, από εμπιστοσύνη στη γραφή, θα θυμούνται τα πράγματα με τη μεσολάβηση εξωτερικών και ξένων στοιχείων κι όχι με τη μεσολάβηση του εσωτερικού κόσμου του εαυτού τους. Επομένως, δε βρήκες το φάρμακο της μνήμης αλλά της υπενθύμισης. Και προσφέρεις στους μαθητές επιφανειακή σοφία, όχι αληθινή".

Την ίδια αντίληψη συναντάμε και στο έκτο βιβλίο του "Γαλατικού Πολέμου" του Ιουλίου Καίσαρα. Οι Δρυΐδες, οι επιφορτισμένοι με τη μόρφωση των νέων, δε χρησιμοποιούν στη διδασκαλία γραφή, για να μην προκαλέσουν ατροφία των μνημονικών ικανοτήτων τους. Ανάλογος προβληματισμός -άλλου επιπέδου φυσικά- εκφράζεται σήμερα για τα Μέσα Πολλαπλής Μαθήσεως, όπου με τη χρήση ηλεκτρονικών συστημάτων προσφέρεται στους χρήστες πλήθος πληροφοριών. Διατυπώνεται όμως ο ενδοιασμός μήπως η πληροφορία υποκατέστησε την καλλιέργεια, οι γνώσεις τη γνώση, η ενημέρωση το στοχασμό, το εξωτερικό μαθησιακό στοιχείο το εσωτερικό κτλ.

Είναι γεγονός ότι πάντα οι άνθρωποι αντιμετώπιζαν τις κάθε είδους καινοτομίες με επιφυλακτικότητα. Όλες σχεδόν οι μεγάλες ανακαλύψεις, πριν γίνουν ευρέως αποδεκτές, πέρασαν από ένα στάδιο αμφισβήτησης. Περισσότερο όμως αμφισβητήθηκαν οι επινοήσεις εκείνες που προξένησαν -αρχικά τουλάχιστον- το φόβο ότι είναι πιθανόν ν' αλλοιώσουν την ανθρώπινη φύση ή ν' αλλάξουν την καθεστηκυία τάξη πραγμάτων. Όπως η γραφή στον πλατωνικό διάλογο, έτσι και τα Μέσα Πολλαπλής Μαθήσεως σήμερα αποτελούν σαφή παραδείγματα. Ο ενδοιασμός μήπως οδηγήσουν τους ανθρώπους σε "γνώση χωρίς χαρακτήρα", όπως έλεγε ο Γκάντι, ή σε "αγράμματος εγγράμματος", κατά μία φράση του Παπαδιαμάντη, αποτελεί προβληματισμό και των αρχαίων και

των νεότερων διανοητών.

Πρόκειται λοιπόν για πρόβλημα διαχρονικό, που στις ημέρες μας έχει διαμορφωθεί ως εξής: λόγω του τεράστιου πλήθους των παρεχόμενων πληροφοριών, στις οποίες μπορεί καθένας μας να έχει πρόσβαση, υπάρχει κίνδυνος ο μέσος άνθρωπος, παγιδευμένος στην πλασματική σοφία που του προσφέρουν τα πολυμέσα (multimedia), ν' αφήσει τις πνευματικές δυνάμεις του ν' ατονήσουν και ν' ατροφήσουν. Το αποτέλεσμα αυτού θα είναι: από σκεπτόμενο ον να καταντήσει απλός φορέας γνώσεων που δε βγαίνουν μέσα από το δικό του εγκέφαλο αλλά από κάποιον ηλεκτρονικό εγκέφαλο. Έτσι, τη σοφία θα υποκαταστήσει η αυτόματη πληροφορία. Η γνώση δε θα βγαίνει από μέσα, θα έρχεται "κονσέρβα" απ' έξω.

Φυσικά, κάτι τέτοιο θα μετατρέψει τον άνθρωπο σε έμψυχη μηχανή. Μην μπορώντας αυτόνομα να σκεφθεί, θα εξαρτάται από τις πληροφορίες που μέσω υπολογιστή θα του στέλνουν άλλοι. Μήπως έτσι θα έχουμε, σε παγκόσμια κλίμακα, έλεγχο της σκέψης, μια μορφή ηλεκτρονικού φασισμού; Πάντα κυρίαρχοι στη γη ήσαν οι κυρίαρχοι της γνώσης. Γι' αυτό στις πρώτες κοινωνίες τα συστήματα γραφής ήσαν "ιερά", απρόσιτα στο λαό και προσिता στο ιερατείο ("ιερογλυφικά"). Μήπως στις μέρες μας γεννιέται ένα καινούριο ηλεκτρονικό ιερατείο; Μήπως οι ηλεκτρονικές συσκευές είναι μια άλλη μορφή ιερογλυφικών, μέσω των οποίων μεταβιβάζονται στους χρήστες σκέψεις που άλλοι σκέπτονται, χωρίς οι χρήστες να χρειάζεται να σκέπτονται; Μήπως έτσι φθάνουμε στην πρόωρη συνταξιοδότηση του μυαλού;

Όλα αυτά φαίνονται για μας κάπως μακρινά. Όμως στην Αμερική οι χρήστες ηλεκτρονικών υπολογιστών έχουν πρόσβαση σε ειδικές τράπεζες πληροφοριών, που μπορούν να τους διοχετεύσουν όσες πληροφορίες περιέχουν όλοι οι τόμοι της μεγάλης βιβλιοθήκης της Ουάσιγκτον. Κι αυτό άνευ κόπου και σε διάστημα ελάχιστου χρόνου. Είναι εύλογο ν' απορρίπτουν την επίπονη διαδικασία παιδείας, αφού μπορούν να εξασφαλίζουν οποιαδήποτε πληροφορία με το πάτημα κάποιου πλήκτρου. Το πληκτρολόγιο θα υποκαταστήσει τα κέντρα των νοητικών λειτουργιών. Οπότε, αμείλικτο τίθεται το ερώτημα: Είναι μονόδρομος η αχρήστευση του ανθρώπινου μυαλού;

Τα οδικά ατυχήματα δεν αποτελούν λόγο να καταργήσουμε το αυτοκίνητο. Το να έχει κανείς πρόσβαση σ' έναν τεράστιο αριθμό πληροφοριών μπορεί να είναι ευεργετικό σ' όλους τους τομείς της ζωής του. Αυτό όμως εξαρτάται από τις επιλογές του. Ο τρόπος αξιοποίησης των πληροφοριών είναι δική του ευθύνη. Αν βασιστεί σ' αυτές και με κριτικό πνεύμα προχωρήσει σε δικά του πορίσματα, δεν προκύπτει κανένας φόβος από τα "multimedia". Απεναντίας, επιταχύνεται η διαδικασία μάθησης. Ό,τι θα συσώρευε στο μυαλό του σε 10 χρόνια, μπορεί να το συγκεντρώσει σ' ένα χρόνο. Εξάλλου, απαλλάσσοντας τη μνήμη από ένα τεράστιο φορτίο πληροφοριών, αφήνουμε ελεύθερο το στοχασμό να κινηθεί πιο ευέλικτα, συνδυαστικά, συνθετικά, αφυπνιστικά. Άρα, τα "multimedia" ούτε ναρκώνουν ούτε νεκρώνουν τον εγκέφαλο. Αυτό μπορεί να συμβεί όταν το άτομο αναπαυθεί στην "επιφανειακή σοφία" και πνίξει μέσα του την έφεση για έρευνα, μάθηση, διαστοχασμό.

Πρόκειται λοιπόν για πρόβλημα ατομικής ευθύνης. Το δίλημμα, ανθρώπινος εγκέφαλος ή ηλεκτρονικός εγκέφαλος, είναι ψευδοδίλημμα. Κανείς ηλεκτρονικός υπολογιστής δεν μπορεί ν' απαντήσει για λογαριασμό του ανθρώπου, όσο εξελιγμένος κι αν είναι. Πάντα πίσω από το πρόβλημα, πίσω από τη λύση, πίσω από το όργανο, το εργαλείο, τη συσκευή βρίσκεται ο άνθρωπος. Μέσα σ' όλες αυτές τις επινοήσεις που διευρύνουν την ανθρώπινη σκέψη βρίσκεται η ανθρώπινη σκέψη. Έτσι, αυτά που λέμε "multimedia", καλώς εξεταζόμενα, δεν είναι τίποτα άλλο παρά ένας μοντέρνος διανοούμενος υπηρέτης.

Πηγή:www.sarantoskargakos.gr/

